

درباره مؤسسه وان لیر و نقشی که در ادامه اشغال دارد

سرکوبگران منتقد!

محمد علی یزدانیار

مؤسسه وان لیر با وجود آنکه در افکار عمومی چندان شناخته شده نیست، یکی از اثرگذارترین مراکز تولید فکر و سیاست گذاری فرهنگی در رژیم اسرائیل به شمار می آید. این نهاد از دهه ۱۹۵۰ تاکنون به صورت مداوم بر مباحث کلیدی مانند هویت یهودی، رابطه دین و دولت، سیاست، زبان، چند فرهنگی سازی و مدیریت شکاف های قومی نفوذ داشته است. اهمیت واقعی وان لیر نه در فعالیت های رسانه ای، بلکه در توانایی شکل دهی به چهارچوب های مفهومی و نظری سیاست های فرهنگی دولت است. در این شماره به بررسی این مؤسسه پرداخته ایم که اتفاقاً حداقل به صورت رسمی هدفش ایجاد ارتباط بهتر بین اعراب فلسطینی و یهودیان رژیم، بهبود زیست بین فرهنگی و مساواتی از این دست است.

تاریخچه کوتاهی از مؤسسه وان لیر

مؤسسه وان لیر در سال ۱۹۵۹ توسط Polly van Leer تأسیس شد. هدف اولیه آن طبق اساسنامه «ارتقای دانش در حوزه فلسفه، جامعه و فرهنگ» و ترویج تنوع فرهنگی و گفت و گوی مدنی در جامعه رژیم اسرائیل بود. ساختمان اولیه مؤسسه در محله طلبیه قدس اشغالی قرار دارد و در سال ۲۰۱۳ بخش پژوهشی پیشرفته موسوم به آکادمی «پولونسکی» برای مطالعات عالی در علوم انسانی و اجتماعی به آن افزوده شد. وظایف رسمی وان لیر شامل پژوهش های میان رشته ای در حوزه های فلسفه، جامعه شناسی، دین و سکولاریسم، علم و تکنولوژی، هویت ملی و سیاست در خاورمیانه و همچنین سازماندهی کنفرانس ها، نشر مقالات و کتاب و افزایش گفت و گوی عمومی درباره مسائل بنیادی است. همچنین مؤسسه با ارائه بورسیه هایی چون آکادمی پولونسکی، بستری برای پژوهش مستقل و تولید فکر نو فراهم می آورد. در کنار اهداف اعلامی، می توان اذعان داشت که نقش اصلی این نهاد چیزی بیش از پژوهش صرف است؛ این مؤسسه باتلاش برای ایجاد فضای فکری باز و گفتمان چند صدایی، می کوشد الگوهای جدید هویتی، فرهنگی و سیاسی برای جامعه رژیم اسرائیل پیشنهاد دهد؛ از جمله دیالوگ میان یهودیان، عرب ها و فلسطینیان، بازاندیشی در مفهوم دولت - ملت و بررسی تأثیرات جهانی شدن بر ساختار اجتماعی است. وان لیر نمونه ای از نهادهای است که در ظاهر با فاصله گرفتن از نهادهای رسمی دولتی، تلاش می کند نقش «انبار فکری مستقل» را ایفا کند. نهادهای که ترکیب پژوهش علمی، گفت و گوی عمومی و طرح بدیل های فرهنگی - اجتماعی را به مأموریت خود بدل کرده است.

برنامه ها و نقش مؤسسه وان لیر

مؤسسه وان لیر در عرصه فرهنگی رژیم اسرائیل عمدتاً با مجموعه ای از برنامه های کاربردی و مخاطب محور عمل می کند که هدفشان تغییر عرصه گفت و گوهای عمومی و ورود مضامین کمتر شنیده شده به فضای فرهنگی جامعه عبری است. به عنوان مثال، پروژه مکتوب بایک مدل دوگانه ترجمه (تیم های مشترک یهودی - فلسطینی) ادبیات عبری را به عبری می آورد و پدیدآورندگان و مخاطبان جدیدی برای متون عبری در رژیم اسرائیل ایجاد می کند. این برنامه به عنوان یک ابزار فرهنگی میان زبانی، در عمل «دسترس پذیری ادبی» را برای اهالی رژیم افزایش داده است. پروژه دیگر آنها افوک است که محتوای افکار

مؤسسه وان لیر علی رغم ادعاهای خود، هرگز موضع علنی و مؤثری علیه اشغال، تبعیض نژادی، نقض حقوق انسانی فلسطینیان یا اقدامات نظامی رژیم اسرائیل اتخاذ نکرده است

عمومی و رسانه های عربی را به عبری ترجمه و تحلیل می کند تا گفت و گوی بین زبانی درباره منطقه و جوامع عرب داخل و بیرون رژیم اسرائیل غنی تر شود. گزارش های سالانه نشان می دهد این پروژه علاوه بر ترجمه، به توزیع مطالب در رسانه های عبری و آموزش مترجمان و تحلیل گران می پردازد. در سطح آموزشی و نفوذ در نسل های آینده، «جایزه وان لیر» برای بهترین پروژه های پژوهشی دبیرستانی در علوم انسانی اجرا می شود که هدف آن تقویت جایگاه مطالعات انسانی در مدرسه و تغذیه رنجیره آکادمیک پژوهش محورا است. این جایزه ابزار مستقیم مؤسسه برای تأثیرگذاری بر برنامه های درسی و پرورش مخاطبان جدید به شمار می آید. همچنین وان لیر از طریق میزگردها، کارگاه ها و انتشار کتاب های پژوهشی و سیاست محور، گفتمان های تخصصی را به سیاست گذاران و نهادهای فرهنگی عرضه می کند؛ گزارش های سالانه مؤسسه نشان می دهد تولیدات پژوهشی و شبکه سازی بین المللی آن به طور مداوم ورودی هایی به سیاست گذاری فرهنگی و برنامه ریزی شهری وارد کرده است. مجموع این برنامه ها نشان می دهد نقش وان لیر فراتر از «سکوی نظری» است و با ترکیب ترجمه بین زبانی، آموزش نسلی و تولید محتوای رسانه ای و پژوهشی، این نهاد فعالانه در بازتعریف مرزهای فرهنگی و تقویت حضور گفتمان های حاشیه ای در عرصه عمومی رژیم اسرائیل نقش آفرینی می کند.

منابع مالی مؤسسه چگونه تأمین می شود؟

این مؤسسه بودجه خود را از طریق ترکیبی گسترده و چند جانبه از منابع مالی مختلف تأمین می کند که شامل کمک های خیریه، بنیاد های خصوصی و نهادهای مالی بین المللی و همچنین وزارت علوم رژیم است. این رویکرد موجب شده فعالیت های پژوهشی، برنامه های فرهنگی و ساختار اجرایی مؤسسه از پایداری نسبی برخوردار باشند. مهم ترین منبع تأمین مالی این مؤسسه Van Leer Group Foundation در هلند است که بودجه مستمر لازم برای ادامه فعالیت های مؤسسه را فراهم می کند و در کنار آن چندین بنیاد و سازمان خیریه دیگر، از جمله Polonsky Foundation، Rosa Luxemburg Stiftung، The New Israel Fund و تعدادی بنیاد یهودی در داخل و خارج از رژیم، به عنوان حمایت کنندگان مالی مؤسسه در پروژه ها و برنامه های پژوهشی و فرهنگی مشارکت دارند. علاوه بر این، بخشی از بودجه VLIJ از طریق اعطای گرنت ها و کمک های مالی خارجی تأمین می شود، و به ویژه در ایالات متحده که نهاد واسطه ای با عنوان US Friends of the Van Leer Jerusalem Institute من منابع مالی لازم برای حمایت از مؤسسه را جمع آوری می کند. ترکیب این منابع - شامل سرمایه خانواده Van Leer، حمایت های بنیادها و نهادهای خیریه و کمک های بین المللی -

■ مدیر مسئول: محمد امین ایمانجانی
■ قائم مقام مدیر مسئول: مسعود فروغی
■ سردبیر: محمد زعیم زاده
■ دبیر وقایع اسرائیلیه: محمد صادق علیزاده
■ تلفن و فکس: ۶۲۹۹۹۴۹۵ (۰۲۱)
■ کدپستی: ۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶
■ چاپ: چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی
■ نشانی: خیابان حافظ، پایین تر از جمهوری، رویه روی ساختمان بورس ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم

نشان دهنده ساختاری چندلایه و مستحکم برای تأمین مالی مؤسسه است، به گونه ای که فعالیت های VLIJ محدود به بودجه کوتاه مدت یا پروژه ای نیست و از حمایت مالی پایدار و متنوع برخوردار است.

وان لیر چگونه در خدمت اهداف رژیم عمل می کند؟

راستش را بخواهید وان لیر در خاک رژیم، گاه تحت انتقادات جدی قرار می گیرد. راست گراهای تندرو معتقدند که اعمال این مؤسسه باعث گسترش یهودی ستیزی و عادی شدن انتقاد از دولت رژیم شده است. بنابراین حداقل در ظاهر باید این طور به نظر برسد که این مؤسسه، مستقل و علیه اشغالگری در رژیم باشد؛ اما اینجاست که حقیقت، آن روی خودش را به همه نشان می دهد. بخش مهمی از پژوهش ها و مطالعات این مؤسسه در مورد رفتار مردم فلسطین، شیوه های هم زیستی عربی - عبری و حتی شیوه های زیست شهرک نشینان است. رژیم در روزهای عادی که نیاز به خشونت عریان و سرکوب آشکار ندارد، با استفاده از نتایج این دست پژوهش ها به طراحی وضعیت و اجرای برنامه هایی می پردازد که فشار و سرکوب علیه مردم فلسطین را در سطحی مدیریت شده نگاه دارد و به توسعه اشغال پیروزا. در این سال ها برنامه هایی بر اساس پژوهش های این مؤسسه اجرا شده اند که از دور قدم هایی در راستای آزادی بیشتر مردم فلسطین به نظر می رسند؛ اما در حقیقت سوپاپ هایی بوده اند که فشار اجتماعی و روانی اهالی سرزمین های اشغال شده را تاحدی تخلیه کنند که در راستای اهداف توسعه طلبانه دولت رژیم عبری قرار بگیرد.

منتقدان چه می گویند؟

از نگاه منتقدان این مؤسسه، آنها در تداوم و مشروع سازی رژیم اشغال و تبعیض علیه فلسطینیان نقش مهمی دارند. این مؤسسه علاوه بر فعالیت های علمی، از نظر ساختاری و مالی به دانشگاه ها و نهادهای غیردولتی و برخی سازمان های دولتی رژیم اسرائیل وابسته است و بودجه آن از منابعی همچون وزارت علوم رژیم و حامیان مالی یهودی تأمین می شود که نشان دهنده هم افزایی با ساختارهای حاکم است. علاوه بر این، مؤسسه وان لیر علی رغم ادعاهای خود، هرگز موضع علنی و مؤثری علیه اشغال، تبعیض نژادی، نقض حقوق انسانی فلسطینیان یا اقدامات نظامی رژیم اسرائیل اتخاذ نکرده است و این سکوت یا بی عملی، از دید منتقدان به معنای مشروعیت بخشیدن ضمنی به سیاست های اشغالگری است. همچنین از یک دیدگاه ساختاری، پژوهش ها و پروژه هایی که تحت سرپرستی این مؤسسه انجام می شوند، حتی اگر محتوای آن ها منتقدانه باشد، نمی توانند بی طرف تلقی شوند زیرا مؤسسه نقش سازمان یافته ای در حفظ و تقویت ساختار اشغال و سرکوب دارد. این وابستگی های نهادی و مالی و نیز رویکرد غیرانتقادی نسبت به سیاست های اشغال، باعث شده است تا فعالیت های مؤسسه به عنوان بخشی از شبکه ای گسترده که مشروعیت اشغال را بازتولید می کند، دیده شود. به این ترتیب، نقش وان لیر فراتر از فعالیت های علمی صرف و در چهارچوب پشتیبانی و تثبیت نظام اشغالگری و تبعیض ساختاری علیه فلسطینیان قابل بررسی است و پژوهش ها و برنامه های آموزشی آن به طور مستقیم و یا غیرمستقیم، حتی در مواردی که محتوا و اهداف پروژه ها به ظاهر انتقادی باشد تا فرایند های اشغال و سرکوب همسوم می شوند.